

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedüs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félv évre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagutca, 7. sz. a.) küldendők.

Hasznos tanulságok.

Arról lépten nyomon beszélünk és írunk, hogy minő fontos tényező a néptanítók befolyása a nemzeti közművelődésre és e befolyás hatalmas nyilváníthatásának tere is nyílt a néptanítók országos gyűlésének törvényes úton biztosított valósítása által; de a felelősséggel, mely a néptanítói pályával annyira összefügg, hogy ez adja meg annak erkölcsi jelentőségét, értékét; kevesebbet foglalkozunk. Nem hiányzanak egyes komoly, lelkes felszólalások, elhangzik egy-egy igazán jó kívánság; fölemelkedik nem egy buzdító szó; sőt a jóindulatu figyelmeztetés is meg-megszólal itt vagy ott olykor-olykor; de mégis vajmi kevés az egyöntetűség a pálya felfogásában. Kevés az egyetertés a teendők gyakorlatlásában, sok zavar és bizonytalanság az eljárás mi-kéntje körül.

Tudjuk követelni és méltó joggal az egyesületi szabadságot, de huzalkodunk az egyletekben cselekvő részt venni, sőt a felekezeti vagy tisztán községi iskolák tanítói előtt még mai nap is az egyletbe állást sok mindenféle tekintet gátolja; mi a csatlakozást tőlük követeljük, de vajmi keveset gondolunk azzal, hogy az illető helyen és a jól megválasztott időben hassunk is oda, hogy a nem az állam egyenes befolyása alatt álló oskolák tanítói a belépést ne tekintsék fölösleges, sőt nem egyszer magukra nézve hátrányos lépésnek. Jellemző és bizony nem előnyöseu jellemző tünetény az, hogy a szövetség kérdése előbb keltett meglehetősen élénk izgalmat, mintsem a tanítótestületek szervezete szélesén kiterjedt hálózatban számos tag csatlakozása által izmosodott volna oly erőssé, hogy a tanítótestületek szövetsége önként, nem siettetve és lázas hamar-kodással, mintegy az egyes testületek öszpontosított hatalma jött volna létre. A központosítás ereje abban áll, hogy bizonyos általános elvek alapján eszményi alakzatot tud teremteni, de gyengéje abban áll, hogy a központi öszmüködésen kívül eső, a mindennapi élet ál-

tal követelt teendőkre figyelmét nem képes kiterjeszteni, de azok buzgó tevékenységét, kiken az ily teendők elvégzése áll, lankasztja azon könnyen lábra kapható tévedés felköltése által, hogy hiszen majd elhatároznak mindent a központban, aztán mi végrehajtjuk. De ha a nép erkölcsi és értelmi nevelése elé gördülő akadályokat csak nem lehet elhárítani a szép határozatokkal: a felelősség legcsekélyebb részét sem vagyunk hajlandók elvállalni. Felelős a kormányzó hatalom, hibás a közönyös társadalom és helytelen a szervezkedés. Akkor aztán újra kezdjük a tévkörben taposást.

Mindazon nemes czélzatu javaslatok, melyek előre láthatóan a végrehajtó bizottság által elkészítve az öszzeülendő tanítói országos gyűlés elé lesznek terjesztendők java részében, ha nem teljesen meddők lesznek, ha a társadalom befolyásos tényezőivel szorosabb szövetkezést létrehozni nem vagyunk képesek.

Ha a tanfelügyelő a tankerületében létező közoktatási viszonyokról hü képet terjeszt a kormány elé; a hivatalos testület, mely első sorban ez előterjesztést meghallgatja: a közigazgatási bizottság többnyire arra kénytelen szorítkozni, hogy az örvendetes tények felett örömet fejezze ki, a sajnos tapasztalatokra jóindulatu tehetetlenségét kénytelen csak takargatni.

Ha valamelyik tanítótestület gyűlésén egy jóra való indítvány elfogadása és igaz öszinte végrehajtása, utból elgördítene egy kicsinek látszó, de sokszor jelentékeny akadályt: hiányzik az öszzekötő hid, mely az ilynemű áramlatokat a társadalommal közvetítené; a legtöbbször szükségelt áldozatkészség fölébresztésére hiányzik az út és mód. Szaporodnak a népnevelési közlönyök, de ezeknek közvetetlen hatása oly csekély, hogy legfelebb az egyes kérdések iránti tájékozó fejtegetéssel lendítenek a közügyen valamit. Hol van az öszmüködés az oktatással szakszerűen foglalkozó tanítók, a gyakorlati végrehajtás hatalmával megbízott közegek és a társadalom között?

Itt a bökkenő! Alkothatunk hatalmas testületet,

csinálhatunk az eddigieknél fényesebb eredményü gyü-
léseket, megteremthetünk egy központi hatóságot, de
azért azért az egymástól eltérő irányban működő egyes
tényezők széthúzása a régi marad.

Nem az országos gyűlés létrejötte fölött általáno-
san mindnyájunk szívében élénken érzett öröm pessi-
mistikus megfanyarítására czélozók e sorok; de egyik
hasznos tanulság levonására. A hasznos tanulság, melyet
törekvéseink eddigi sikeréből, a különböző irányok ed-
digi hatásából levonhatunk: a népnevelési egyletek va-
lamelyes alakban leendő létesítésének szüksége. Az oly
nagyszabású propaganda, melyet gróf Zichy Jenő, az
áldozatkész buzgó főúr indított meg: nagyot lendíthet
a közszükség fölbresztése, a közérdekeltség felrázása
érdekében; de azért a néptanítók kötelessége
első sorban ez ügyet szolgálni; még pedig a helyi vi-
szonyok és tényezők számbavételével; a kedvező alkal-
mak megragadása által. Ez irányban csak a legnagyobb
odaadással lehet valami kis eredményt kifejleszteni,
mert a nemes gróf javaslata által kívánt szervezet csak
gyöngye oltóványként növelhető még az egyes vidékek
szegény társadalmi talaján; csak birjon az oltóvány élet-
képességgel, majd terebélyessé nő fel a jövő nemze-
dékek áldására.

Ha a mult alkalommal bátorkodtam nemes pálya-
társaimat figyelmeztetni arra, hogy ne lépjenek ki a
szerény hatáskörből, hanem a nép erkölcsi és értelmi
növelésén tisztán erkölcsi és szellemi eszközökkel dol-
gozzanak, a csekély eredmény miatt nem csábítatva el a
nagy szavak és nagy reformok csengő bongó lármája
által: jelen alkalommal egész hévvel kérem pályatár-
saimat: hányják vessék meg maguk közt, hogy a nép-
nevelési egyletek minő alakban valósíthatók; vagy leg-
alább az ez egyletek által kitűzött czél elérésére mi-
ként lehet az utat megtörni, hogy majd a kedvezőbb
viszonyok a nagyobb szabású és teljes erővel dolgozó
egyletet is valósíthassa. De éppen ezért első sorban ért-
sük meg egymást.

Hegedűs István.

Neologia és orthologia.

Dr. Ferenczi Zoltán.

A „Tanítók könyvtára“ cz. vállalat 2-ik füzete
van kezünkben, mely „nyelvtudományi értekezéseket“
tartalmaz. Jobbára lenyomatok ezek más munkákból s
hagyjuk is őket, neves emberek művei, kiknek nézeteit
elfogadhatjuk kritika nélkül. A kiváló emberek iránti
elismerésünk legnagyobb foka, ha nézeteiket bizalom-
mal fogadjuk. Ide soroljuk különösen a Hunfalvy és
Müller után közlötöket. Közről érdeklő s legérdek-
lőbb azonban a Komáromi Lajos cikke Egy történel-
mi áttekintés ez, mely nyelvünk fejlődésére vet vilá-
got s különösen érdeklő amaz irányokat, melyek nyelv-
ünk mivelői közt felmerültek. Megmagyarázza különö-

sen, hogy mi az az orthologia és neologia. Az áttekin-
tés, a magyarázat világos s a cikkben minden a ma-
ga helyén van. Megvan benne a helyes rend és igaz-
ságérzet. Érdeklő olvasmány még a kérdés érdeklői előtt
is s szívesen elfogadjuk álláspontját oly kérdés vizsgá-
latában, melyben ma nem pártszempontból itélni majd-
nem lehetetlen. Czikkiró a „Nyelvőr“ hivei közül való,
de nem tulzó. Mindenkinnek megadja a magát, tudja
miről ír s akar igazságos lenni. Nekünk megvalljuk,
jól esett e cikket olvasnunk s látjuk a kibékítő szel-
lemet benne azon emberek egyesítése körül, kiket együtt
szeretnénk látni a nyelv munkásai nemes gyülekezeté-
ben s kik a lényegesebb dolgokban ugy sem mondanak
mást. Már-már oda jutottunk, hogy a nyugközönség nem
tudja kinek higgyen a nyelv dolgában. Egyfelől merev
tartózkodás, másfelől követelő arrogancia, egyfelől a his-
toriai mult, másfelől a csalhatatlanság követelése; amott
a kegyelet és érzés vallomásai, emitt az ujság ingere
s a kritika gúnyos élessége vonzott és ijesztett, meg-
győzött és kiábrándított egyszerre; innen van az, hogy
a „Nyelvőr“ még nem tudott minden körben olvasók-
ra se találni, annál kevésbé hiveket szerezni. Többen
megpróbálták a közvetítő álláspontot, a békítő, magya-
rázó szerepet, kik ugyszólva a pártok felett álltak. A
baj azonban még nagyobb lett. Szerepüket a neologusok
elfogadták, az orthologusok megvetették s hogy a
pártok felett állának, azt éppen nem hitték el. Való-
ságos darázsfészek lőn a nyelv körüli vita. A ki be-
leszólalt, sokat merészelt; hogy nemesak elveit fogják
izekre szedni, hanem azon mondatszerkezet, szóhaszná-
lat, vonzat, melylyel őket kifejezte, szintén bonczoló kés
alá kerül s kisül, hogy magyarul se tud, s mégis hoz-
zá szól a nyelvhez s még kritizálni is mer. A vita elébb
az eivék körül folyt, utóbb ráment az egyes szavakra
is és itt állunk jóformán ma is. Nem részletezve a dol-
got a szükségtelenig, különösen a nyelvujítás felett folyt
és foly a vita untalan. Ennek jogossága, jogos volt-
ának elismerése volt a legfontosabb bástya, honnan a
neologusok magokat kiveretni nem engedték. S nem is
verettek ki, legalább ugy látjuk. Ott áll az, mint egy
elvitázhatatlan tény, mely megítélhető és elítélhető em-
beri természetünk hajlamai szerint, de tegyük bár re-
kedté magunkat a gúnyolásban és kiabálásban, számol-
nunk kell vele s el kell ismernünk lételetét. Valóban cso-
dálatos előttünk mindig az a fáradozás sisyphusi mun-
kája, melylyel a vizsgálat helyett elítélünk valamit a
a historiai multból. Milyen jó volna, ha már megtör-
tént is, de legalább ne ment volna tulzásokba! Igen,
de tulzásokba ment. Vagy létezett-e valaha oly elv,
oly irány, mely egy egész nemzedék lelkét, törekvését
elfoglalta, hogy tulzásokba ne ment volna? Az emberi-
ség haladásának ereje és biztossága a végleteken áll.
Igy mehetett és kellett végletekbe mennie a neologis-
musnak is. Jól értsük meg, a dolgok még az ortholo-
giával nagyon is a kezdetőkön állanak; de hiszem, hogy
a tulzás el nem marad, habár hogy éppen melyik irány-

ban fog bekövetkezni, meg nem mondhatom. Valamint azt sem mondhatom meg, hogy e tulságos haladás folytán mi minden fog, avagy foghat áldozatul esni. A mint-hogy a nyelvújításban is sok oly minden esett áldozatul a nyelvből, s a „Nyelvőr“ ki is kutatta ez áldozatokat eléggé. Nem elegyedem a dolgok részleteibe, azok már is nagyon szem előtt állanak s mindenki nézheti őket annyira, hogy áttekintést nem is tud majd nyerni fölöttök, de ennyit lehetetlen mégis be nem látni. Már is a véglet felé visz hajónk. Gondoljunk csak utána jól, hogy a nyelvújítás annyira csupán eszköznek nézte a nyelvet, hogy a legtúlzóbbak a javítás és igazítás vagy faragás módjait végteleneknek és kimeríthetetleneknek gondolták, legalább tetteikből ez tünt ki s nem tudták megérteni, hogy a nyelvnek oly organismusa van, mely kapcsolatban áll a nemzet szellemi és érzési mivelődésével. Meg másfelől ma már azon elvnek hódol nyelvészetünk, hogy a nyelv oly törvényeken alapuló természeti tárgy, mely fejlődhetik ugyan önmagából, vagy Nyelvőriesen „csinálódhatik“, de azért ez amolyan „ne nyulj hozzám.“ Pedig jó lesz egy pár dolgot figyelembe venni. A mennyiben a nyelvújítást egy némelyek vezették, az annyiban csinálmány volt; de a mennyiben egyes eredményei közkincsé lettek, az annyiban fejlődésnek, vagy csinálódásnak vehető. Legyünk megnyugodva. A rossznak vége önmagában van. De kérdés; elhullott-e vajon mindaz már a nyelvújításból, mi rossz volt benne? Akármilyen általános is ez a kérdés, merem azt felelni, hogy nem. A „Nyelvőr“ hivatása tehát szép és nemzeti érdekű hivatás e legféltettebb kincsünk megőrzésében, de nem diktatorkodás a végletek szolgálatában.

Manapság kissé divatba jött a multat gyalázní. A tulságra ment buzgalmat lehetetlen észre nem venni. A régi bálványok inganak vagy porban hevernek s új bálványok állíttatnak nagy buzgalommal. Irodalmunk történeti vizsgálásában is lehetetlen nem látni ezt. Valóságos inasi buzgalommal kerestetnek a multban a hibák, min lehetetlen ne látni a felfedezés-csinálás hajhászását. Tíz év alatt több minden meglepő fedezettett fel irodalmunk mult korában, mint a mennyi meglepő iratott. És ezen épen nem csodálkozunk. Előre mozdulnak az idők s új jelenségek merülnek fel, melyeket el nem ítélünk, de jó akarattal megértení akarunk. Lehetetlen el nem ismernünk, s meg nem vallanunk, hogy a „Nyelvőr“ is beléesett a mohóság tulzásaiba s ezt Komáromi úr is igaznak tartja. De elismerem azt is, a mit tovább mond, hogy a mérséklő modor ott is kezd lábrakapni. Igaz, a mérséklet meg van a modorban, de nem az elvekben. Ezt így látjuk s azt tapasztaljuk, hogy mások is látják ezt. Egy kissé igen sok történik ma nálunk általában is a látszatért, a tömegért s kevesebb a minőségért. A dolgozás termékenysége nem áll arányban a gondossággal és körültekintő óvatossággal. A hirteleni és sokoldalú általánosítás számtalan

példákból volna felmutatható, mely irány vonzóvá lett egész a stylszerűségig úgy a tudományban, mint a szépirodalomban. S az ilyen általánosítás példái nem hiányoznak a nyelv körül tett újabb vizsgálatokban sem. Ugy tetszik nekünk, igen könnyen állanak elé nálunk a nyelvtudósok, kiknek tanai és fejtegetései elfogadásában ép annyi óvatosságra van szüksége az olvasónak, mint sok régiebb nyelvészünknel, hogy a jóhiszeműséget ne is említsem. A részletekben történnek számos hibák, ismételjük, a mi megjavított módszerünk és gondosságunk daczára is.

De van még egy nagyfontosságú dolog, mit az orthologusok honosítottak meg. Ez már nem a nyelvészetre, mint tudományra vonatkozik, hanem a stylra s így aesthetikai észrevétel. Ugyanis a „Nyelvőr“ gyűjti a nép hagyományait, szavait, a tájnyelvek különösségeit sat. Működésének egyik legfontosabb része ez, s nagy szolgálat nem csak a tudomány szempontjából, hanem a nyelv iránti érdeklődés fölkeltése miatt is. Így történhetett, hogy a „Nyelvőr“ munkatársai és követői beleszerettek a népies, eredeti, zamatos kifejezésekbe. Ez is a maga helyén van, Arany János csudaszépen használja őket s úgy látjuk, hogy nagyon a magok helyén. Hozzásimulnak ott a gondolathoz s mint a kifejezés egy módja, némileg bensőséggé válnak. Azonban a „Nyelvőr“ által divatba hozott stýlnál nem épen úgy van. E lap dolgozó társai közt sok van nem született magyar, olyan, ki a magyart később tanulta meg. Ez ellen jó előre mondom, semmi kifogásom. De ezeknél történik meg aztán, hogy az ily zamatos, vagy nem zamatos kifejezéseket a kifejezéseknek különben nem e mondásokhoz illő környezetébe cifrázatként használják; hasonlóan a Horatius-féle bibor posztó foltokhoz, fedezik a nyelvhasználat s általán a styl egészének idegenességét és különösségét. Ezt a modort vagy jobban modorosságot aztán megkedvelték sokan fiatal magyar íróink közül, az ujság vonzó lón s nem egynél lehet rátalálni.

Ezt én így legkitünőbb prózairóinknál nem találom, vagy ha igen, nem ilyen hatást kereső módon. Mindig kételkedni lehet az oly styl jóságában, melynek olvasásánál a tartalom, a gondolatok mélysége helyett a kifejezés különössége lep meg. Ez mondom, a dolog aesthetikai oldalára tartozik és ortholog-divat, az nem tagadható. Meglehet, hogy ez a magyar prózai styl egyik fejlesztő módja s ezt megengedem, habár némi aggodalmaim vannak. Tudományt tanulhatunk akárkitől, de stýlt már nem. Mindenesetre érdekes a népies kifejezésnek ez átvitele a prózába, úgy se történt meg eddig, a költésből meg már ki is kezd veszni. Azonban úgy látszik, ez átvitel még nem mint elv szerepel; nem mint éltető elemnek, a népiességnek beolvasztása a próza tudományos nyelvébe a cél, csupán csak a cifrázásnak egy módja, különösség keresés. Prózai stýlunk nem oly fejlett, mint a költés nyelve. Ezt tartják ál-

talában legjobb gondolkozónk e téren s ez igaz is. Meglehet e kísérlet, melyet épen jelzünk, a prózai stílnak az idegenességtől való teljes kivetkőzését és oly önmagából eredő fejlődését fogja előidézni, mi végtelenül óhajtott dolog volna. Ha prózánk ez által oda fejlődne, hogy a gondolatok kifejezésére a magyar eszjárásnak nyelvében nyilatkozó szókötéseit, képeit, hasonlatait, metaphorait tudnók alkalmazni, mint olyakat, melyek a gondolkodás formáiként jelennének meg az író agyában és tolla alatt: akkor üdvözlöm ez irányt s kezdetnek elfogadom s figyelni mindenesetre jó lesz reá.

A prózai stílus fejlesztése nagyon nehéz és kényes dolog. Sokkal nehezebb, mint a költészet stíljának fejlesztése. Egy-egy nagy szellem hatása kevésbé hagy nyomot a próza írókon, mint a nagy költők stílja a költészetben. Az elkövethető hibák is többtélék lehetnek s az olyanok is, kiknek költői stíljok jeles, nem mindig irnak hasonló jó prózát. Arany János nagyszerű kivétel nálunk s rá lehetne ugyan hivatkozni, de csakis mint kivételre. Maga Lessing is bizonyosságot adott önmagán tett tapasztalatai nyomán a próza-írás nehézségeiről. Szükségtelen is e bizonyítás, de ez észrevételünk megjegyzése az orthologusok stílját, vagy stíljának e sajátosságát illetőleg tegyen bizonyosságot arról, hogy működésüket figyelemmel kísérjük sok felé. Nagyon helyesnek találjuk, hogy elveik terjesztetnek lefelé s hogy kamatoztatni akarják őket egész a népiskoláig minden fokán az oktatásnak; de másfelől óhajtanók, hogy közőlők csak épen azok terjesztessenek el, melyek a valódiság, az igazság, az állandóság minden jelével bővölködnek.

Az iskola levegője.

Pfeiffer János.

(Folytatás.)

Hogy mennyi időbe kerül a gyermeki tüdőnek e 53 köbméter levegőt behelni, azt igen egyszerű számítással igen könnyen kiszámíthatjuk; csak tudnunk kell, milyen térfogatu azon levegő, melyet a gyermek egyszeri lélekzet vételnél felhasznál, s mennyi a lélekzetvételek percenkénti száma. A gyermek egyszeri lélegzetvétel alkalmával 500 köbczentiméter levegőt lehel be. A lélegzetvétel percenként Vierort élettani buvár észlelése szerint, 5—15 éves kor között álló egyénél 26, más élettani buvárok szerint kisebb; s így ha egy 6—12 éves gyermek lélegzetvételét 20-ra teszem, számításom igazságában kételkedni nem igen lehet.

E szerint egy 6—12 éves gyermek percenként 20-szor lélegzik, s minden lélegzetvételnél 500 köbczentiméter levegőt szív be; az percenként $\frac{1}{100}$ köbméter = 10 liter, óránként pedig 600 liter levegőt lehel be. Ha e levegő mennyiségét összevetjük azon 53 köbméter (5300 liter) levegővel, mely ideális iskolákban egy gyermekre csik, kijő, hogy a gyermek a maga levegő-

jutalékát órák alatt sem lehel be; hogy lehet tehát mégis, hogy a levegő alig egy fél órai használat után, kellemetlen, bűzös szagú?

Ugy hiszem nem felesleges munkát végzek akkor, midőn ama helyiség levegőjébe kötöttem bele, mely helyiségben minden ember, átlagos számítás szerint 27 ezer köbméter, az az 27 millió liter levegőt köteles elhasználni.¹⁾ Csaknem megdöbben az ember e nagy tömeg felett, s bizonyosjérdekekkel kezdi a dolgot a legapróbb részletektől fürkészni; annál inkább mi tanítók, kik meg vagyunk győződve, hogy a gyermek testi egészsége a szerint fejlődik, milyen az iskola levegője, hol naponként több órát tölt.

Ha ellehet mondani, hogy a gyermek arczáról leolvashatni, milyen a szobája: ugy hiszem nem nagy hibát követek el akkor, ha mondom: a gyermek arczáról leolvashatni, milyen levegőjü az iskolája.

Az iskola levegőjének fertőzésére, tisztátalanítására, számtalan körülmény foly be, melyeket különösen két dologra vihetünk vissza: 1. Szénsav túlszaporodására, 2. idegen anyagok hozzávegyülésére. Mindkettő elkerülhetlen, de értelmes utánlátás által a levegőnek, az egészséget komolyan veszélyeztető elromlását, fertőzést megakadályozhatjuk.

A gyermek minden egyes légző mozdulattal fertőzteti a levegőt. Élénfelhasználása, s a tömegesen kilehelt szénsav által fertőzteti azt. De nem csupán a szénsav az, a mi a levegőt befertőzi, az talán a legkevésbé, de e mellett a testből sok vizgőz, s szerves anyag távolodik el, melyek a levegő befertőztetésére hathatósan befolyanak.

A kilehelt levegő szénsav tartalmáról meggyőződhetünk, ha lehelletünket szüntelen mézsvizbe vezetjük. Ez a belehelés után fehéresen megzavarodik, jeléül annak, hogy a kilehelt lég szénsava, s a mézsviz mesze vegyi egyesülésre lépett. A kilélegzett szénsavtartalom átlag 15—20 literre tehető.

A víz jelenlétéről könnyen meggyőződhetünk, ha egy hideg üveglapra lehelünk, az ott származó vizesöppék megdönthetetlen bizonyítékai annak, hogy a kilehelt levegőben víz is van. E tetemesen képződő víz²⁾ több körülménynél fogva rontja az iskola levegőjét. A mellett, hogy az iskola hideg falaira rakodván a falnak lyikacsait, melyek a természetes szellőződés közvetítői, betömi, s így a légcserét akadályozza, a szerves testek rothadását segíti elő, melyek ártalmas terményeik által még jobban fertőztetik a levegőt: továbbá a nedves falakon igen könnyen gomba tenyészet is fejlődhetik, mely az által lehet ártalmas, hogy részecskéi leválva a levegőbe elegyedhetnek. A vizgőz fontos jelentősége továbbá az, hogy a test meleg szabályozása és a testből eltávozó gőzök és gázok szoros kapcsolatban vannak

¹⁾ E számítás alapjául a 6—12 évig terjedő iskola köteles kort, 8 havi szorgalmi időt, s heti 24 órát vettem fel.

²⁾ Egy gyermek óránként 35—40 gr. vizet lehel ki.

vele; a levegő ugyanis csak egy bizonyos mennyiségű vizgőzt képes felvenni, s ha ezzel telítve van, nagyobb mennyiség felvételére képtelen, s így a bőrön át történő vizgőz kiválasztását igen megnehezíti, sőt nem ritkán megszünteti, mi által a légzés lassabb lesz, az étvágy s szomj eltűnik, az érzékiség ernyed, s általános lankadtság áll be. Feltéve, hogy egy gyermekre egy óra alatt 6 köbméter levegő esik, úgy e 6 köbméter levegő — 18° C.-nél — 72 gr. vizet tartalmaz.²⁾ E levegő egy óra múlva a telítés határát 3 grammal haladja túl; az az: egy köbméter levegő 18 gr. vizet tartalmaz. Ez esetben a bőr oly szükséges parolgása megakad s így a testből eltávolítandó anyagok a testben rekednek.

Látjuk tehát, hogy a levegő vizgőze, ha magában véve azaz közvetlenül nem is ártalmas, közvetve kártékony lehet.

Arról, hogy mennyire fertőzött a levegő szerves anyagokkal, a mindennapi tapasztalat is meggyőzhet mindenkit; ha ugyanis valaki közvetlenül orrunk alá lélegzik, ezt a levegőt többnyire kellemetlen szagúnak találjuk.

A gyermek bőre folytonosan izzadván, vizgőzt, valamint kellemetlen szagú szerves anyagokat párologtat, mi által nem kis mértékben rontja az iskola levegőjét. A rossz légvonatú kályhák, a belőlük kiszabaduló füst által kisebb nagyobb mértékben rontják az iskola levegőjét. Ámbár az ilyenféle fertőzés, talán a legártalmasabb fertőzések közé tartozik, nem kell elhanyagolni, mert az ily esetekben szénoxid is képződhet, mely szerfölött veszélyes, s nem ritkán halált okoz. A közeli árnyékszék, szemét- és trágyadombok talaj lég³⁾ stb. mindmennyi fertőző tényezője az iskola levegőjének. Mindeme légfertőző forrásokra figyelni kell, mert ha azok közül bár egyet is figyelmen kívül hagyunk, bármennyire is tisztítjuk és szellőztetjük a tantermet, levégője még is tisztátalan és egészségtelen fog maradni.

Látjuk tehát, hogy az iskolai levegő alkotórészeinek arányát mi magunk, illetőleg tanítványaink változtatják, s ez által tisztátalanítják. A levegőnek eme tisztátalanítása elkerülhetetlen, mert ha a bőr és a tüdőnk általi fertőzést elkerülni akarnók, akkor éltünkől kellene megválnunk, már pedig az enyészet gondolata irtóztató! A légzés és kigőzölgés ellen a tisztaság mit sem tehet, ez ellen egyedül a szellőztetés küzdhet.

Ezeken kívül tetemesen fertőztetik a levegőt azon

²⁾ Nálunk az átlagos viszonyos nedvesség 80 százalék. A telítettség határa 18° C.-nál 15 gr. s így 80 százaléknak 15 gr. felel meg.

³⁾ A föld felső rétegében nem messze a talaj felületétől, rendszeren állati s növényi hulladékok találhatók, amelyek folytonos korhadása, rothadása által tetemesen képződő szén-sav a talaj felületére emelkedik, s innen a lakásokba. Számos betegség, pl. a változás, a talajban végbemenni bomlási folyamattal összefüggésben áll.

poralaku anyagok, melyeket cipőinken behordunk, a bőr bútor folytonos hámlása által a levegő közé keverünk. Ki ne látott volna azon számtalan por alaku testecskéket az iskola levegőjében, melyek a tanterem valamely részén behatolt egyenes irányu napsugár megvilágítása mellett a levegőben úszkálnak!? Hogy mennyire károsak ezek, azt mindenki tudhatja, ha elgondolja, hogy e végtelen finom porszemek tüdőnk legbelsőbb részeibe hatolván, ott larakodnak, s azok folytonos izgatása által betegítik a testet. Az idegen anyagok által tisztátalanított levegő ellen egyedül a tisztaság védhet meg.

Ezek után komolyan kérhetjük milyen az az egészséges levegő? Kétségtelen, hogy azon iskolai levegő volna a legegészségesebb, mely ép oly tiszta volna, mint a kül lég, miután azonban ez eszményi állapotot iskoláinkban elérni teljes lehetetlen, egy megközelítő határt kell keresnünk, hogy tudhassuk, hogy mikor lehet a levegőt ártalom nélkül használni, s mikor nem?

A légromlottságnak megközelítő megmérésére régtől fogva annak szagát vették igénybe.

Tapasztalás szerint tudjuk, hogy azon lég tiszta, mely szagtalan, s kellemes benyomást tesz a belépőre; s mind oly levegő, mely kellemetlen benyomást tesz a szabad levegőről belépőre, egészségteien; az az: minden levegő, mely érzéseinkre vagy állapotunkra másként hat mint a szabad lég, jogosan tisztátalannak tartható. A levegő jóságának eme meghatározásában általánosan megelégedhetünk ugyan, de nem nyugodhatunk meg. Nem azért, mert a szaglás egészen egyéni érzés, s így a jó és rossz levegő fölötti eldöntés egészen egyéni nézetektől fog függeni. A levegő minőségének meghatározására egy más módot kellett keresni, mely egyéni felfogásunktól egészen független, s ez nem lehet egyéb, mint annak chemiai úton való megvizsgálása.⁴⁾

(Folytatása következik.)

A végrehajtó bizottság felirata.

A harmadik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottsága beható s hét hosszú ülésen folytatott vitaközvetés után lényegileg befejezte annak a feliratnak megállapítását, melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az országos tanító-gyűlésre vonatkozó s hozzá véleményadás végett beküldött rendeletére válaszul felküzdeni akar. A tanácskozás folyama, a felmerült vitakérdések alapos megbeszélése elég tanúságot nyújtanak, hogy a fővárost tanítók vezérérőfiai teljes mértékben

⁴⁾ Mihelyt Pristley angol vegyész s vele egyidejűleg Scheele svéd gyógyszerész (1774) a levegőben az élelyt föliszerték és mihelyt tisztába voltak azzal, hogy az élely a testben felhasználódik s helyette szén-sav képződik, a levegő egészséges vagy egészségtelen voltát az élelyhez kötötték.

felfogják az új tervezet nagyszabásosságát s nem igyekeznek egy eszméhez mereven ragaszkodva az új irány előtt egészen elzárkozni, ellenkezőleg buzgóan s a nagy feladatok kellő tudatában igyekeznek a közoktatásügy reformját előmozdítani abban az irányban, melyet a miniszteri leirat kijelöl.

A felirat így hangzik:

Nagyméltóságú miniszter, kegyelmes urunk!

Folyó évi márcz 9-én kelt s a fővárosi kir. tanfelügyelőség útján hozzánk érkezett kegyelmes miniszteri rendeletet, mely az országos tanítótestület képviselői közgyűléséről intézkedik, hálás köszönettel fogadtuk annyival is inkább, mivel a magyarországi néptanítók a korszellem s a nemzeti élet újra ébredésének megfelelőleg, a negyvenes évek óta folytonosan ápolták az országos tanítói testület eszméjét, azonban mindez ideig abból — a már 1843-ban megalkotott országos népnevelési társaság alapszabályain, az 1848-ban tartott első országos tanítói gyűlésen s a hetvenes években tartott első országos tanítói gyűlésen s a hetvenes években tartott egyetemes néptanítói gyűléseken és az önszegély elvét megvalósító Eötvös-alap intézményén kívül — a kedvezőtlen viszonyok miatt, semmit sem tudtak megtestesíteni.

Az 1868. XXXVIII. tcz., melynek megalkotása közoktatásügyünk történelmében örökké emlékezetes esemény marad, rést tört ugyan azon a gáton, a melyek a népoktatásügynek egységessé válhatását, s az országos tanítói testületnek megalakulását régebben lehetlenné tették, a mennyiben megjelölván a népoktatásügynek azon részeit, a melyekre nézve minden egyes iskolafentartó hatóság az országos törvény megállapodásait tartozik követni, — biztos alapot teremtett arra nézve, hogy a néptanítók, bármily iskolai hatóság alatt is működjenek azok, egy oly országos testületté alakulhassanak, a mely minden egyes hazai népiskolát egyiránt érintő népoktatási kérdések fölött tanácskozhassék. Azonban a nevezett népoktatási törvény — az ország összes néptanítóit egy nagy országos tanítói testületté egyesítő módozatról nem gondoskodott. A 147. szakasz ugyanis csak a községi tanítóknak egyesületekké, illetőleg tanterületi testületekké való egyesítését rendelte el; minek folytán az 1872-dik évi szept. 2-dikán kiadott miniszteri szabályrendelet is csak a községi és áltami tanítók testületi szervezkedéséről s azoknak egy országos tanítói testületté való alakításáról intézkedett. Ezt látván az ország néptanításának nagy többsége, legújában az országban létező néptanítói egyesületeknek szabad szövetségese által kísérelték meg azon eszmének keresztülvitelét, mely az 1872-diki miniszteri szabályrendelet útján is csak elvileg lett volna megközelíthető; de szándékukat nem valósíthatták meg, mivel az ügynek elintézését kegyelmes urunk más úton óhajtá elvégezni, s erre nézve a szükséges első lépéseket meg is tévé a velünk közölt kegyelmes leiratnak kibocsátása által.

A magyarországi néptanítás által évtizedeken keresztül szem elől nem tévesztett célunk, egy országos tanítói testületnek állami elismerését látván mi a hozzánk leérkezett rendeletben, e szempontból örömmel üdvözljük nagyméltóságod hazafias tervét, mint oly lépést, mely 20 ezer tanítót egyaránt érdekel s mely a néptanító állását s ezzel együtt a népiskola tekintélyét jövőben megszilárdítja s emeli. Mivel azonban nagyméltóságod jelen rendelete s általában az országos tanítói testület jelen alakja az 1868. XXXVIII. t. cz. 147. §-ának kibővítése, s ez végérvényesen csak törvény által történhetik, óhajtjuk, hogy nagyméltóságod e reánk nézve oly fontos ügynek törvényhozás útján való elintézéséről minél előbb gondoskodni kegyeskedjék.

Ily államilag elismert, a kormány által egybehívott országos gyűlekezet mindenestre első s hatalmas tényező arra, hogy a magyarhoni népnevelésügy egységes és a nemzeti érdeknek megfelelő irányban fejlődjék; hogy a magyarországi néptanítók jogviszonyaiban még most is több helyen fennálló s részben egészen a középkori állapotokra emlékeztető anomáliák mielőbb megszűnjenek s hogy a magyar néptanítók országos testülete az államélet keretében s a társadalomban az iskolát s népoktatást megillető mértékben becsültessék.

De midőn a leirat eszméjét örömmel üdvözljük, szükségesnek látjuk kifejezni, hogy annak tervezete alázatos véleményünk szerint még nem felel meg mindenhá a kitűzött eszme megvalósításához szükséges előfeltételeknek, és hogy mindaddig, míg az országos tanítói testület ügye törvény által nem részesülhet azon erélyes támogatásban, melynél fogva az abba való belépést minden egyes tanítói egyesületre és testületre nézve kötelezővé lehetne tenni, a képviselői alapon tartandó országos tanítói gyűlések nem fogják az ország népoktatásügye körében fenálló akadályoknak leggyőzésére.

Nagyméltóságod leiratában az országos tanítói testület képviselői alapon tartandó közgyűlésének feladatát elősorolván, főlemlti ugyan az összes didaktikai és paedagogiai ügyeket, különösen kiemelve a módszer, fegyelem s taneszközök reformjait, de ezen kívül csak az „Eötvös-alapot“ méltóztatott figyelembe venni. Nem említve, hogy a társadalom által a népiskolákhoz utalt reformeszmék, például községi könyvtár, ifjusági irodalom, ponyvairadalom, egészségügyi intézmények, javító intézetek stb.; ezeknek az iskolákhoz való viszonyai, kérdései az országos tanítógyűlés tárgyalásai alól alig volnának kivonhatók: tisztelettel kérjük, vajjon nem volna-e kívánatos, hogy ezen tekintélyes orsz. tanügyi testület oly tanügyi politikai kérdéseket is tárgyaljan, a melyek a sajtó avagy más közegek, nevezetesen a népnevelési egyesületek és tudományos intézeteink által kellőleg előkészítettettek?

Elismerjük, hogy vannak oly kérdések a közoktatásügyi politikában, melyek a tanítói gyűlésen való nyilvános megvitatásra még nem érettek; elismerjük,

hogy a kormány által egybehívott országos tanítói gyűlésnek, mivel szava az egyes társadalmilag létesített egyesületek határozatainál fontosabb, bizonyos óvatossággal és mérséklettel kell eljárnia; de azért mégis valjon nem természetesen, hogy az országos tanítói gyűlés a népiskolának a többi tanintézetekhez való viszonyáról véleményt mondjon, hogy a tanítóképzés összehangzatos tételéről, a kisdedóvásról, a tanítónők intézményéről, a tanítók állásának a törvény értelmében javításáról, nem különben az orsz. nyugdíjban előhaladt koruknál fogva nem részesülhető tanítók helyzetének kedvezővé tételéről, a tanítói jelöltek hadkötelezettségéről, a tanügy fejlődését gátló akadályok elhárításáról stb. tanácskozzék. Mi azt véljük, hogy épen ily kérdéseknek tárgyalása fogja az orsz. tanítói gyűlések gyakorlati hasznát biztosítani. Kétségtelen ugyan, hogy az orsz. tan. gyűlésnek főleg paedagogiai kérdések megvitatásával is kell foglalkoznia — sőt mi több, az által, hogy ily kérdéseket a tárgyalásra jó előre kitűz, az összes néptanítói egyesületeknek és szaklapoknak munkakörére s tevékenységüknek vezetésére hathatósan be is kell folynia: de alig lenne kívánatos az országos tan. gyűlésnek feladatát ily szűk körre szorítani.

Ha nagyméltóságu kegyelmes urunk óhajtja, hogy az orsz. tan. gyűlésen az ország néptanítóinak képviselői összetartó erővel a tanügy felvirágoztatására működhessenek, hogy a nevelés oktatás elveit, módzatait tisztázzák s a nemzeti jellemre és a hazai viszonyokra tekintettel a népnevelést a törvényben megállapított elvek szerint fejleszthessék, hogy a tanítók anyagi jólétét előmozdítsák s erkölcsi s polgári állásukat emeljék, hogy a tanügy és a népnevelők érdekeit szolgálva, azoknak tekintélyt szerezzenek és azt meg is védjék: úgy ne méltóztassék megengedni, hogy az orsz. tanítói gyűlés minden életet nélkülöző intézménynyé alakuljon.

Mi nem tartunk attól, hogy a magyarországi néptanítóóság az ország törvényeivel s törvényes intézményeivel, az állam érdekeivel szemben valaha állást foglalhatna. Szomorú volna, ha e nemzet néptanítóiról ilyesmit jogosan fellehetne tételezni. Hol és mikor szolgáltatott a magyar néptanítóóság az ily feltevésekhez alapot? Sohasem szolgáltatott. Épen azért bizton számítottunk rá, hogy a magyarországi néptanítóóság képviselői mindenkor késznek lesznek a nemzeti érdekeknek a népoktatás terén való megvédéséért és fejlesztéséért mint tanítók, mint alkotmányos érületű polgárok, mint hazafiak mindent elkövetni, és hogy megértsék felfoghaszák, szolgálhassák az ügyet, mindenkor tisztelettel és de meggyőződés szerint követni fogják az ország alkotmányos kormányának intéseit — mivel nem hihetik, hogy lehetne ez országnak oly többsége az országgyűlésen s oly kormánya az állam élén, a mely a népnevelés ügyét nem sorolná a nemzet legszentebb ügyei közé.

Szerény nézetünk szerint kívánatos lenne, hogy az országos tan. gyűlésen a népoktatásügy minden ága

képviselve vétessenek fel. Ha a tanfelügyelők, s tanítóképző intézetek képviselői a meghívottak közé felvették: ezek közé szakosztályok alakíthatása céljából a népoktatási törvényben szintén befoglalt felső népokiskolák, felekezeti tanítóképző intézetek s a polgári iskolák képviselői is; sőt képviselve kellene lenniök a az orsz. tan. gyűlésen alázatos véleményünk szerint az említettek kivül még a kisdedóvóknak s a humanisztikus intézeteknek is, a mennyiben azok a népoktatás körébe tartoznak.

Különösen fájjaljuk, hogy a leiratban nem tétetik említés arról, hogy az orsz. tan. gyűlésnek állandó választmánya leend.

Tisztán idő szerint összehívott gyűléseknek, melyeknek fontosabb határozatai a miniszteriumhoz küldetnek, eredményük egyáltalánfogva igen csekély lehet. Nem szólunk az Eötvös alap ügyéről, melynek kezelésére külön bizottság kell, nem szólunk arról, hogy az időnként összejövő orsz. tan. gyűlés előmunkálatokat igényel, de fel kell említenünk, hogy a határozatok nagy része állandó választmány nélkül teljesen eredmény nélkül maradna s a szükséges közérdeklődés a választmány folytonos tevékenysége nélkül az orsz. tan. gyűlés iránt rövid idő alatt megszűnnék.

Ezen orsz. tanítói választmánynak, szerintünk, nemcsak a gyűlés által hozott határozatok végrehajtásáról kellene gondoskodnia, hanem iniciatív joggal is fel kellene ruházva lennie az oly időszakokra nézve, a melyekben az orsz. tan. gyűlés szünetel, hogy a megtartott orsz. tan. gyűlések határozatainak értelmében avagy egyes esetekben egészen önállóan — a miniszteri szabályrendeletben megállapított kereten belül — az orsz. tan. gyűlés jóváhagyásának reményében intézkedjék s egyrészt állandó kapocs legyen a közoktatási kormány és az orsz. tantestület között, másrészt e testület hivatalos képviselője gyanánt szerepeljen; mihez képest óhajtandó volna, hogy e választmány közleményeinek a kormány által kiadott hivatalos szakközlönyben állandó rovata legyen s e lap a tanügy s a tanítók érdekeinek megfelelőleg alakíttassék át.

Ehhez képest alázatos véleményünk szerint az első orsz. tanítói gyűlést előkészítő választmánynak teendőivel az idő szerint a III-dik egyetemes tanítói gyűlés által reá bizottakról, az első orsz. tanítói gyűlésnek arra meg is hivatván, beszámolhatna s az Eötvös alap ügyét is átszármasztathatná s azon munkálatokat, melyeket a magas kormány megbízásából előkészít, ott tüzetesen indokolhatná és védelmezhetné is. Ily állandó választmányok egyébként más államok orsz. tanítói gyűlései mellett is mindenütt léteznek.

Ugyanezért a midőn ezen alázatos véleményeinket az orsz. tanítói gyűlés szervezetét ismertető kegyelmes rendeletre nézve tiszteletteljesen nagyméltóságu kegyelmes urunk magas figyelmébe ajánlanók, teljes bizalommal reméljük, hogy nagyméltóságod államférfiui

bölcsességével az országos tanítói testületet oly módon fogja szervezni, hogy az mindazon józan czélokat, melyeket az ország néptanítói az egyesületek szövetsége útján csak megközelíthettek volna — teljesen meg fogja megvalósíthatni.

Tisztán a népoktatásügy iránt bennünk élő lelkesedés és édes hazánk magas kormányával szemben bennünk létező tisztelet vezetett bennünket, a midőn ez általános észrevételeket megtettük s most a minket ért megtisztelő felhíváshoz képest a Nagyméltóságod által hozzánk intézett kérdésekre válaszoljuk a következőké:

Az ország különféle vidékein alakult s már fennálló tanítói egyletek alapszabályainak legalább az alap és főbb elvekben való egyenlősítésére nézve a legcél szerűbb útnak s módnak véljük egy oly egyesületi alapszabály-mintának föllállítását, a mely a helyi viszonyok figyelembe vételével irányadóul szolgálhatna egyrészt a már létező tanítói egyesületek alapszabály-tervezetének módosítása, — másrészt újabban alakulandó egyesületek alapszabályainak tervezése és megállapítása körül. Ezen mintában első sorban is azon pontozatok volnának különösen kiemelendők, a melyek az ország minden egyes egyesületében egyiránt és pedig lehetőleg minden változtatás nélkül megállhatnak. Ilyenekül tekintjük mi először az egyesületek czélját megjelölő pontozatokat, másodsor az országos tanítói testület és annak választmányával és az orsz. tan. gyűléssel való összeköttetést szabályozó fejezetet.

Az elsőre, nevezetesen az egyesület czélját meghatározó pontokra nézve a következő javaslatot ajánljuk Nagyméltóságod kegyes figyelmébe:

Az egyesület czélja.

A népnevelés- és népoktatásügy felvirágoztatása különösen azon körben, a melyre az egyesület közvetlenül kihathat.

a) az iskolai nevelés és tanítás előmozdítására tartozó ismeretek gyarapítása, a tanítás módszerének megvitatása s mindkettőnek a tanítók közötti általános elterjesztése;

b) az iskola belső életének tökéletes kifejlesztésére tartozó s az iskolai rendtartásra és fegyelmre vonatkozó tanulságos értekezések tartása és a paedagogiai irodalom fejlesztése;

c) a tanítási eszközök javítására, szaporítására és terjesztésére célzó véleményes javaslatok megállapítása;

d) a nevelésnek népszerűsítése;

e) a tanítók anyagi helyzetének javítását, erkölcsi társadalmi és polgári állásának emelését célzó törekvés és munkásság;

f) a munkára képtelenné vált és segélyre szorult tanítók, a tanítók özvegyeinek és árváinak sorsát javítani hivatott s a tanítók gyermekeinek ösztöndíjakat biztosító tanegyesületi segélyalapok s nevezetesen az országos „Eötvös-alap“ fölkarolása és támogatása;

g) az iskola és a tanítók érdekeinek és tekintélyének józan fejlesztése és megvédése;

h) munkálkodásuk rendjének és módjának meghatározása és ezek eredményének egybeállítása s az orsz. tangyülés választmányával való közlés és más egyéb módon való közre bocsátás által.

(Folytatása következik.)

IRODALOM.

Felméri Lajos, kitűnő paedagogusnak lapunkban már jelzett műveit egy felhívás mellett adja ki, melyből közöljük a bevezetést és a népiskolára vonatkozó részt. Felhívás Aláírásra az „Iskolázás jelene Angolországban“ című munkára.

A nagy nemzetek élete mindig tanúságos ma, midőn a nemzetközi ismenkedés korszakát éljük. Talán semmiből sem ismerhetni meg jobban a nemzetek szellemi és erkölcsi értékét, mint iskoláikból. Egy nemzet műveltségének sok intézmény lehet a jelzője: de leghivőbb ismertetője kétségkívül közoktatásügye, mert minden nemzeti művelődés központja, szive az iskolázás. Hogy a világ legvagyonosabb és legműveltebb nemzeténél minő anyagi és szellemi, s különösen minő erkölcsi tökéletességgel történik az ifjúság oktatása: arról kíván számot adni e mű, mely több évi tanulmány és az 1879—80-ik iskolai évben — a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr megbízása és segélyezése mellett — Angolországban szerzett közoktatásügyi tapasztalataim eredménye.

Hogy az angol iskolázás hű képét adhassam, nemcsak a népiskolázási, hanem a közép- és felsőoktatást nyújtó intézeteket (középiscolák, egyetemek, theologiai, jogi és orvosi akadémiák) is felöltem; sőt különös gonddal tanulmányoztam a nők közép- és felső oktatását: a természettudományi és művészeti oktatás körében történt legújabb mozgalmakat és reformokat.

Tanulmányaim eredményét igyekeztem oly vonzóan adni elő, hogy ne csak a szakember, hanem mindenki, ki a művelt czimre jogot tart, érdeklél és élvezettel olvashassa. E vegett több helyt bebocsátkozom annak a taglalásába, hogy a család, az iskola, az egyház és társadalom hogyan osztják meg egymással az ifjúság nevelése nagy munkáját. Továbbá mindenik rész végén kikerestem azokat a vonásokat, melyek az angol és a hazai közoktatásügy egyes körei összehasonlítására a legjelentékenyebbek és legalkalmasabbak. A két rendszert úgy kívántam egymás mellé helyezni, hogy a művelt olvasót gondolkodóba ejtsem, s egyszersem mind közoktatásügyünk legfontosabb reform-kérdései felől tájékoztassam.

A mű bővebb jellemzésére azonban beszéljen a tartalom-jegyzék, melyből ime ide igtatom a fejezetek czimeit:

Első rész. Népiszkolázás. I. Népiszkolázás (bevezetés.) A) A vasárnapi iskola. B) A „Britt“ és „Nemzeti társaság“. II. A népoktatási törvény úttörői (Carpenter Mária, Brougham, Birkbeck). III. Az önkéntesség és az állam be-

Melléklet a „Család és Iskola“ 9-ik számához.

avatkozása. IV. A népoktatási törvény 1870. V. A népoktatási törvény elvei és hatása. VI. A londoni iskolaszék. A) községi iskola. B) Az iskolába-járás eredményei, C) Kisdéd-iskolák D) A siketnémák oktatása. E) A vakok oktatása. F) Műtani iskolák. VII. A birminghami iskolaszék. VIII. A községi és az önkénytes iskola. IX. A tanítás tárgyai és módszere. Iskolai könyvek és egyéb taneszközök. X. A kötelező iskolázás és akadályai. XI. Polgári iskolák. XII. Felnttek oktatása. (Felsőbb népiskolák. A) A munkások celligiumai. B) A munkásnők collegiumai. XIII. Irgalmas intézetek. A) Fiuszeretetházak (Boys' Homes). B) Leány-szeretetházak (Girls' Homes). C) Rongyos iskolák (Ragged Schools). XIV. Tanítónevelők (Training Colleges). XV. Eredmények a tanítónevelésben. XVI. Az angol és a hazai tanítónevelők. XVII. Eredmények a népiskolázásban. Az angol és a magyar népiskola s a társadalom. Következtetések.

Második rész. Középoktatás.

Harmadik rész. Felsőoktatás.

A 36—38 nyomott ivre terjedő mű aláírási ára 3 frt o. 6. Kevésbé tehetős szakemberek kedvéért előfizetést elfogadok a mű népiskolázást tárgyzó első, és a közép- és felsőoktatásról szóló második felére külön is: az elsőre 1 frt 50 kr., az utóbbira 2 frt-jával. A bolti ár magasabb lesz.

Mint hogy a költséges kiállítás miatt nagy számú főlös példányt nyomtatni nem lehet, tisztelettel kérem a t. cz. megrendelni szándékozókat, hogy a kívánt teljes vagy rész-példányok számát f. é. május 20 áig levelezőlapon velem tudatni sziveskedjenek. Az aláírást beküldőknek a mű bérmentesen; másoknak postai utóinvétellel küldetik meg.

Gyűjtőknek 7 teljes vagy 10 rész-példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A kiállítás díszes voltáról a budapesti m. kir. egyetemi nyomda kezekedik.

A mű első fele május hó végén hagyja el a sajtót.

Kolozsvár, 1881. ápril 18-án.

Felméri Lajos,

a m. kir. tud. egyetemen a nevelés-tudomány ny. r. tanára.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Meghívó

a sz.-keresztúri tanító fiokkörnek f. é. május 11-én Éhnlakán tartandó gyűlésére.

Tárgysorozat:

1. Némethi Mihály nagy-solymosi ref. lelkész gyakorlati tanítása az alkotmánytanból.

2. Hetey Gábor fölolvása az éhnlaki templom székely-föl.ratáról, vonatkozással a régi magyarnyelv történetére.

3. Nagy Ferencz éhnlaki tanító gy. tanítása a magyarnyelvtanból.

4. Eszmecsere a nép- és iskolai könyvtárak fölállítás tárgyában. (Előadók: Miklós Gy. Debreczi K. Derzsi D.)

5. Könyv- és pénztárnoki jelentés.

Megkivánom jegyezni, hogy e gyűlésünk alkalmas idő esetén kirándulással köthető össze a Firtos vár romjaihoz; ugyanazért kérem a t. tagokat, hogy — tekintettel a tárgysorozatra, a gyűlés színhelyén jókor jelenjenek meg. Gyűlési határozat folytán felkérem továbbá azon tagtársakat, kik tagsági díjaikkal hátralékban vannak, hogy kötelezettségeiknek legkésőbb május 11-ig tegyenek eleget.

Kelt Sz.-Keresztúron, 1881 ápr. 21-én.

Heteyi Gábor, elnök.

Meghívás.

A kolozsmegyei tanító-testület nagy-almási köre ez évben második rendes gyűlését a f. évi május hó 18-án Hidalmáson az állami elemi népiskola helyiségében fogja megtartani, melyre a rendes tagok s az ügy iránt érdeklődők tisztelettel meghivatnak. A gyűlés tárgyai a következők: 1. A mult gyűlés jegyzőkönyvének fölolvása és hitelesítése. 2. Nyilvános tanítás. Tanító: Szász Károly hidalmási tanító. 3. Ezen tanítás megbírálása. 4. A közp. választmánytól érkezett iratok fölolvása és tárgyalása. 5. Fölolvás a következő tételtől: „Mit tehet a tanító és az iskola a nép között uralkodó babona kiirtására?“ Fölolvás: Dézsi Lőrincz közeplaki ev ref. tanító. 6. Értekezés fölolvása. Értekező: Szász Károly hidalmási tanító. 7. Indítványok stb. tárgyalása. 8. A jövő gyűlés helye és idejének megállapítása. Nagy-Almáson, 1881. április 19-én Benedek János nagy-almási ev. ref. tanító, köri elnök.

T Á R C A .

Népiskolánk és az antesemita mozgalom.

A fajgyűlöletben szenvedők számára.

— Pusztulunk! veszünk! szól Pali bácsi régi ismerősünk, a tornáczon sütkérezve, honnét kényelmesen kilátott a kertbe s figyelemmel kísérelte a hernyozó-olló csattogását.

Hegyháti a tanító mellett ült s kíváncsian várta, hogy mi lesz a mai napi-thema.

— Úgy ám öcsém! Nyakunkon a zsidó! Mahol-

nap zsidóország lesz ennek a kis darab földnek az igazni neve, s minket szegény gojgókat majd csak úgy félvállról néznek le Babylon mágnásai.

— Hát aztán mi baja van Pali bácsinak a zsidókkal? Nem tartozik egynek is, pöre nem volt soha zsidóval, lovat, ökröt soha nem vett zsidótól, sőt inkább nem-e zsidónak adta el a multkor jó áron a kukoricáját?

— Hát 'iszén magamnak vajmi kevés bajom van

a zsidóval, de lássa fáj az embernek, mikor úgy körültekint, s látja hogy hogyan foglal lassanként mindenütt tért a zsidóság! Öst birtokoknak ma zsidók az urai. Birtokosaink tönkre jutnak, s utánuk beül a semita fajta, s lesznek szomszédaink zsidó „oraságok.“

— Hagyja édes Pali bácsi! Hát nem magunk vagyunk-e ennek okai? Mért nem gazdálkodunk jobban, mért nyújtózunk messzebb, mint a takaró ér? Jó gazda birtoka so' se' kerül zsidó kézre.

— Hát aztán a pénz nem a zsidók kezében van-e? Mire való az uzoratorvény, ha senki sem tartja meg, s a szegény nép, ha megszorul, kamatba fizeti mindennapi keresményét, telke meg fölmege a tőkére?

— Ez ellen is magunk segítünk magunkon. Tanuljunk takarékoskodni, s ha pénz kell forduljunk olyanhoz, a kitől emberséges kamatra kapunk.

— Azért ahol a pénz szaga érzik, mindig csak zsidót talál az ember. Ott van a takarékpénztár! Hát nem zsidó-e az igazgató, nem zsidókból áll-e a választmány; az ellenőrző bizottságot, melyben ugyancsak lelkiismeretesen kell dolgozni, odahagyták konczul a keresztényeknek. Vagy nézzen a korcsmákba! Az alsó korcsma keresztényé; alig van benne vendég; a felső korcsma zsidóé, maga is búsásan megél, és még a Nagypiacon két korcsmát tart, az is telis-tele van minden este. Nézze rendre a boltokat! [Nem mind zsidó-e a kereskedők, az egy Fekete Géza aki félesztendeje jött ide — éhenhalni. Igy szoritja ki a zsidó mindenütt a keresztényt!

— Megint csak azt mondom, hogy magunk vagyunk okai. Tudnánk csak mi is úgy számítani mint semita polgártársaink, s tartanánk csak mi úgy össze mint azok, bizony-bizony nem volna Pali bácsinak anynyi oka a panaszra!

— No de lássa öcsém, ez mind hasztalan beszéd. Akárhogyan pallérozzuk is ezt a mi szegény népünket, sohase tudunk belőle zsidót csinálni.

— Dehogy nem! Lássa az örmény vagy a székely góbé! ki fog az még a zsidón is, Általában pálczát törni nem szabad, de a társadalmi rend megbontása nélkül nem is lehet akár egy osztály, akár egy felekezet, akár egy nemzetiség fölött. „Leben und leben lassen“, mondja a német. Mi lenne belőlünk, ha most — mivel a társadalmi hecczek úgyis divatjukat érik — elkezdenők ütni a főrangukat, aztán teszem azt a görög keletieket, aztán p. o. az örményeket, ráadásul meg az oláhokat! Szépen megférközni egymás mellett, ez a jelszó, hiszen, tanúm rá a népszámlálás, úgyis kevesen vagyunk.

— Vannak a zsidók elegenden, s szaporodnak is szépen!

— Hagyjuk ez irányt Pali bácsi! az a főkérdés, hogy hogyan kellene a zsidók túlkapásainak elejét vennünk? Sokat tehet e téren a törvényhozás, sokat a társadalom, de sokat a népiskola is.

— No ezt már alig hiszem. A törvényhozás, lát-

juk, semmit sem tehet e dologban, a társadalom az se tehet sokat, a népiskola még annyit sem.

De én az ellenkezőt vallom, szakítá félbe Hegyháti. Elején kell a dolgot kezdeni, nem a tetején. Először, hogy a népiskola tegye meg a magáét, azután a társadalom, s a mennyiben a helyes és méltányos törekvéseket támogatni kell: szükség esetén befolyhat a törvényhozás is.

— No csak kezdje az iskolában! Majd önt is bepanaszolja a zsidó pap mint Nagy tanárt, mert a zsidókat mindig zsidóknak s nem izraelitáknak hívja.

— Nem úgy értem a dolgot Pali bácsi! A népiskolának oly irányban kell működni, hogy észrevétel nélkül fojtson el minden fajgyűlöletet, s növendékeit megtanítsa az életben élelmeseknek lenni, a szó nemesebb értelmében.

— Azt szeretném mármost tudni, miből fogja a a gyermekeket erre megtanítani, mond nevetve Pali bácsi.

— Semmiből és mindenből. Azaz, nem kell ehez semmiféle könyv, és mégis minden könyvet fölhasználhatok erre, sőt fölhasználom a magam példáját is.

— Hogyan!

— Lassan a testtel Pali bácsi, majd rá jövünk szép lassan! Első panasz az volt, hogy birtokaink zsidó kézre jutnak. Ez ellen a népiskola kötelessége: jó gazdákat nevelni. Hasson oda a tanító, hogy növendékei kedveljék meg a munkát, különösen pedig a földmives gyermekek legyenek szorgalmasak és ügyesek a gazdasági és kertészeti gyakorlatokban. Elméjükbe kell vésni, hogy minden ami régi nem okvetlenül jó is, hogy ez ok: apám is így gazdálkodott, én is csak így teszek, hamis ok. Szokják meg, hogy ami jót, hasznosat látnak mástól, azt fogadják el, ha eddig máshoz lettek volna is szokva. Vessék szívökbe, hogy a jó gazdának legfőbb kötelessége a vagyont föntartani és alkalmazni; a kinek pedig nincs, szerezze kezemunkájával azt. A népiskolát ezen a téren főleg a gazdasági szakosztályal megtöltött felső népiskolák támogathatják leginkább, s én számítok is rá, hogy a néptanítók, ha vidékünkön ilyen iskola van, nem mulasztják el a tehetősebb földmivelőket rábírni, hogy gyermekeiket oda küldjék.

(Vége következik.)

VEGYESEK.

— Magas kitüntetés. Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak ő felsége minisztersége tizedik évfordulóján a valóságos belső titkos tanácsosi cím és rangot adományozta. Lapunk is csatlakozik a szerencse kívánatokhoz, melyekkel a tevékeny minisztert minden oldalról fölkeresték.

— A harmadik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága hosszas tanácskozás után befejezván a köz-

ektatásügyi miniszterhez intézendő felirat részletes tárgyalását a szövegező bizottság munkálata felolvasottnak tekintetett. A bizottság áttért azoknak a pontoknak tárgyalására, melyek tervezete szerint az augusztus hónap tartandó első országos tanítógyűlés tárgysorozatát képeznék. Péterfi Sándor többek nevében a következő sorozatot ajánlotta: 1. Orsz. tanítógyűlés ée a tanító-egyletek szervezése. 2. Eötvös-alap ügye. (Alapsz. módosítás.) 3. A tanítónők kérdése. 4. A magyar nyelv terjesztése a nemmagyar ajku iakolában. A tanítói nyugdíjtörvény hiányai. 6. A népnevelési egyletek. 7. A tanítók s képzőintézeti nővendékek hadkötelezettségi ügye. 8. Megyei tanszermuzeumok. 9. Ismétlő ipar- és háziipariskola. 10. A népiskola és középtanoda közti viszony. 11. Tanügyi statistika kérdése. (Iskolaszék, iskolalátogatók s tanfelügyelők.) 12. A tanítóképzés hiányai. 13. Iskolai takarékpénztárak. 14. Kisdédóvó intézetek törvényes szervezete. 15. Történet tanítása a népiskolák alsóbb oszt. — Ugyancsak ő a tanítógyűlés szakosztályaiul ajánlja a következőket: 1. Kisdédóvói, 2. Népiskolai, 3. Polgári s felső népiskolai, 4. Képezdei, 5. Humanisztikus intézetei, 6. Tanfelügyelői szakosztály. A fölolvastott tervezet fölött hosszabb vita indult meg s habár legtöbbször a fölvetett kérdéseket redukálni óhajtották, csaknem minden főlszólalónak volt egy pár indítványa toldalékul. Föl akarták vétetni a tanítók állapota javításának, az ifjusági iratok s javító intézetek, az iskolai fegyelem, a polgári iskolák és a felsőbb iskolák közti viszony, a képezdei tanárok képzése, a tanfelügyelői képesítésnek kérdését; másrészt egyes kérdéseket a szakosztályokhoz akartak toldani s ezek számát a nőnevelési szakosztálylyal kipótolni. Békey Imre tanfelügyelő sokalja a napirendet s azt hiszi, hogy az első országos tanítógyűlésen ily sok követeléssel fellépni nem volna célravezető, óhajta egyes tanügyi politikai kérdések kihagyását s az ekkép redukált program minden pontját előleges tárgyalás végett a szakosztályokhoz kívánja utasítani. Péterfy előadó a fölvetett kérdések felvételéhez hozzájárul, a szervezkedés és ügyrend alapjául pedig az eddigi egyetemes gyűlésekben követett eljárást ajánlja, mely szerint az egybeállított program az összes tanítóegyleteknek és tanítótestületeknek megküldetik, az ezekre beérkezett válaszok figyelembe vételével a program véglegesen megállapittatik; a szakosztályi ülések tárgyalásai pedig a közgyűlés előtt nem tárgyalatnának, hanem csak tudomásul vétetnének s minden egyes kérdésre előadó választandó. A bizottság ezután elfogadta Tanos Imre indítványát, hogy a közgyűlés a szakosztályok jelentését ne csak tudomásul vegye, hanem a felett tanácskozhassék és határozatot mondhasson, s a közgyűlés előtt egy előkészítő értekezlet a közgyűlés sorrendjét, tárgyait és előkészítését állapítsa, tegye meg. A bizottság ezután az egyes pontok részletes tárgyalásába menvén át, a tanügyi statistikára és az ipariskolákra vonatkozó kérdéseket a programból törölte, a tanítónők alkalmazásának kérdését a nőnevelési szakosztályhoz, a háziipar oktatásának kérdését a népiskolában a népiskolai szakosztályhoz, a kisdédóvó intézetek törvény útján való szervezésének kér-

dését, a többi felmerült indítványokat részint egyelőre, részint véglegesen mellőzte, kimondta továbbá, hogy a szakosztályhoz nem utasított tárgyak a központi bizottság által előzetesen tárgyalandók s végül megbizta a szerkesztő bizottságot, hogy a véglegesen megállapított feliratot a vidéki egyletek megkérdezése nélkül a tanfelügyelőség útján a miniszterhez terjeszsze fel.

— Derék emlékiratot intézett a helybeli kereskedelmi és iparkamara a kereskedelmi szakoktatás érdekében a közoktatásügyi miniszter urhoz. Ez emlékirat két részre osztható. A bevezető rész szakavatott kézre valló rajzát adja közoktatásügyünk tíz évi fejlődésének; e rajz a tudományos, egyéb szak- és a népoktatás terén haladást mutat fel, de szomorú képet nyújt a kereskedelmi szakoktatás elhanyagolt állapotáról. Fájdalmasan hozza föl az emlékirat a kereskedelmi szakoktatás iránti mostoha bánásmód jellemzésére, hogy míg a kormány a budapesti felső leányiskolára évenként 39,870 frtot áldoz, a kereskedelmi szakoktatásra összesen 13,500 forintot. A kereskedelmi iskolák segélyezésére fordított összegek pedig bámulatosan csekélyek. Majd 700, majd 1000, majd 1392 frt szerepel mint segélyösszeg. Ez után fől sorolja emlékirat azon érveket, melyek a kereskedelmi iskolák fejlesztése mellett szólnak. Különösen három érvet hoz fel. A tudományos pályákat előzőnlő és az értelmi proletariátust előmozdító konkurrenzia csökkentése; a középosztály fejlesztése és a magyar kereskedelem keleti missiója egyaránt a kereskedelmi iskolák fejlesztését ajánlják. Az emlékirat több óhajtatást fejez ki: 1. a kereskedelmi szakoktatás törvényes rendezését, 2. egyöntetű tanterv kidolgozását, 3. alkalmas tankönyvekről való gondoskodást, 4. egyes szaköröknek államsegélylyel ellátását, hogy külföldi utazásokat tegyenek, 5. a tanerők oly javadalmazását, mely megfelel a közepiskolai tanári állásnak, és egyes, jelesen iskolák a kolozsvári iskola javadalmazását, 5. annak kimondását, hogy a felső kereskedelmi iskolákat végzett ifjak közlekedési pályákra is illetékesek, végre 7. egy enquete egybehívását. Az emlékirat nagyon figyelemre méltó dolgozat. Érdekkel olvastuk és ajánljuk a közoktatásügyi miniszter úr becses figyelmébe.

— A tanítóképző intézetek zenetanítói közös kérévnyyel fordultak a közoktatásügyi miniszter urhoz, hogy fizetésük, mely egy pár kivételével 500 frt; a rendes tanárok fizetésével egyenlővé tétessék. E kérelem támogatására főképen felkoozzák, hogy 16 órát kell tömeges csoportoknak adniok, mi — ha eredményt akarnak elérni — magán órákat is kíván, de ez életük fentartására okvetetlenül fordítandó mellékórák adhatásában gátolná őket; aztán egyes helyeken még mellékórákat sem adhatnak. Jó jelnek tekintjük, hogy a „Hon“ cikket szentel kérelmük jogosságának kimutatására.

— Az Eötvös-alap javára nagy értékű ajándék érkezett: Mészöly Géza híres festőnk egy szép tájképe. A tájképet Stetina Ilona képzőművészeti tanítónő, ki az Eötvös-alap gyarapítása érdekében eddig is nagy tevékenységet fejtett ki, az ajándékozó megbízása értelmében nyilvánosan kifogja sorsolni.

— Iskolai takarékpénztárak márczius hónapban, Weisz Bernát kir. tanácsos értesítése szerint, 22 iskolában állítottak fel ismét. U. m. Abauj-Szántón ág. ev. kezefti Hajtmánszky Lajos, Bardóczon kez. Gáspár László, Beregszaszon négy. polg. iskolában kez. Szonyák Gusztáv, Csabredeken ket. Gosztonyi József, Füleken kez. Jancsó István, Gyergyó-Ditrón kez. Ringri Mihály, Tóth Mihály, Varga János, Fejér György, Eötvös Imre, Kürmőa Roza, Medgyes Kissomlyón kez. Rózsa János, Horthiban kez. Záborszky Gyula, Közép-Ajtán kez. Veres Károly, Molnár Albert, Nagy-Ajtán kez. Boda Sámuel, Nagy-Baszonban kez. Bócz Péter és Zsigmond Béla, Nyiregyházán kez. László János, Oleszteleken kez. Bartalics József, Széken kez. Bencze Károly, Székesfehérvárt 9. és 10. leányoszt. kez. Hauptman Anna, olajutca 3. oszt. kez. Angel József, Szikszón, kez. Friedl József, Tisza-Észláron kez. Kovács István, Tardosinban kez. Kovács István, Tardosinban kez. Kellerman Ignác, Túrocz-Szent-Mártonban kez. Krausz Jakab. E szerint szaporodás 22, s így van jelenleg hazánkban 254 iskolai takarékpénztár.

— Az „Erdélyi Múzeum“ folyó évi 4 száma két iven jelent meg a következő tartalommal: Római súlymérték és pénzrendszer (Vége.) Az erdélyi Muzemegylet közgyűlése 1881. márczius 24-én. A) Elnöki megnyitó. B) Titkári jelentés. C) Könyvtárnoki jelentés. D) Régiség és éremtári jelentés, E) Pénztárvizsgáló bizottság jelentése. F) Levél-érem- és régiségvár jelentése. Adományok jegyzéke.

— Új tanügyi közlöny. Előfizetési fölhívást kapunk a „Népiskolai Szemle“ című nevelés-oktatásügyi közlönyre. Megjelen minden hó 10-én egy egész iven. (Az 1-ső szám május 10-én) Ára: 1882. január 1-éig (8 szám) 1 frt 30 kr. o. é. Szerkeszti Adorján Miklós Csurgón. E közlöny fog foglalkozni a rendes nevelés és oktatástani kérdések fejtegetésén kívül még kivált a református felekezeti tanüggyel is. Az előfizetésre fölhívóól ítélve, a komoly irányu közlönyök számát fogja az új szemle szaporítani.

— Mulattató Zsebkönyvtár cím alatt Buzárovits Gusztáv könyvkiadó Esztergomban, figyelemreméltó vállalatot indított meg humorisztikus irodalmunk gyarapítására. Előkelő humoristáink javarésze csoportosul az életre való vállalat köré s elég lesz jellemzésül csak az eddig megjelent füzetek tartalmát is megérteni. Az első füzet, Balázs Sándor, A mama tyúkszeme című novelláját közli; a második Lauka Gusztáv, Az eltévedt csók című vig beszélyét hozza; a harmadik Eckstein Ernő egyik legkitünőbb humorisztikus elbeszélését tartalmazza Vörös Julcsa címmel Dr. Spinoza (Dr. Ompolyi M. Ernő) valóban talpraesett átdolgozásában; a negyedik füzet Gyórfy Iván hírneves humorisztikus toasztosó Hat humoros toasztját mutatja be s az ötödik megint Lauka Gusztáv két humoros novellát ad ki. Egy a legény viszontagságai s Herczeg Ugrikovics Mirkó címmel. A következő füzetek hozzák Balázs Sándor, Lauka Gusztáv s több kiváló író humorisztikus novelláit, sőt Gradányi József hírneves Rontó Páljának kiadását, Ecks. ein néhány nagybecsű novellájának átdolgo-

zását s humorisztikus költemények gyűjteményét. Meg kell még említenünk, hogy a takaros kiállítás minden igénynek megfelel s a külön is megrendelhető füzetek ára csak tíz krajczár. Tíz füzetre 1 frtjával elfogad a kiadását.

— A mezőgazdaság elemi népiskolák számára cz. alatt egy füzetet küldtek be szerkesztőségünkhöz. E füzetet Csik János aradi közs. isk. tanító írta és az aradi gazdasági egylet adja ki. E füzetet még kettő fogja követni. Tartalma: a külső gazdaságot öleli föl. Szól a különféle föld és trágyanemekről; a talajmivelést ismerteti. A szöveg közé több gazdasági eszköz van nyomtatva. Az aradmegyei gazdasági egylet e mű kiadásával figyelmet akart ébreszteni a néptanítóknál az iránt, hogy ők, kik a nép között élnek, a szomoruan elhanyagolt gazdasági viszonyok javítására befolyást gyakorolhatnának, sőt ez egylet szükségét mondta ki annak, hogy a népiskolában a gazdasági oktatás megadassék legalább elemeiben. A füzet egyszerű népies nyelven van írva. Az említett egylet kiadásra méltatá. Ára egy füzetnek 12 kr. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— Nyilvános nyugtatóványok. (Folytatás) A „Család és Iskola“ árában fizettek:

1881. a) 3 frt egész évre.

81. Udvarhelymegyei tanító testület Székely-Keresztur. 82. Páll Sándor m. kir. tanker. főigazgató Kolozsvárt. 83. Községi iskola Kovászna. 84. Bánfi János tanító Pápa. 85. Áll. felső népiskola Maros-Ludas. 86. Áll. elemi népiskola Maros-Ludas. 87. Szacsva János tan. Börkös. 88. Polgári fiúiskola Gyergyó-Szt.-Miklós. 89. Pesti Pál tan. N.-Kőrös. 90. Állami iskola Alsó-Tömös. 91. Márki Fózsef könyvtárnok Budapest. 92. Áll. iskola Nagy-Ág. 93. Áll. felső népiskola Hosszufalu. 94. Községi iskola Zágon. 95. Áll. községi iskola Szilágy-Somlyó. 96. Faluvégi Albert Zilah. 97. Seres-ter Tamás Bodola.

Az 1881-ik évfolyam I. felére 1 frt 50 krt.

98. Polgári iskola Nagy-Enyed. 99. Szekeres Elek tan. M.-Vásárhely. 100. Dr. Strosz Ernő Zombolyán. 101. Dézsi László tan. Kolozsvárt. 102. Szentgyörgyi Lajos tan. Kolozsvárt. 103. Tnrcsányi Gyula ev. luth. lelkész Kolozsvárt. 104. Salamon Klára k. a. tan. Kolozsvárt. 105. Jánó Lajos tan. Brassó. 106. Sigmond Gizella k. a. tan. Brassó. 107. Szolnok-Dobokamegyei tantestület fiókkörei: Rettig, Rethlen, M.-Lápos és Szék. 108. Eötvös-kör Zilah. 109. Borbély József tan. Szt. László. 110. Benedek János tan. N.-Almás. 111. Tanítóképződei önképzőkör Sz.-Keresztur. 112. Czégléd vidéki tanítótestület Czégléd.

Ez alkalommal is felkérem azon tiszt. előfizetőinket, a kik a lapdíjat úgy a multa, mint a jelen félévre még nem fizették be, sziveskedjenek azt mihamarabb beküldeni, s ezt annyival is inkább, hogy mi is a lap anyagi ügyét, a közelgő félévi folyam végével akadály nélkül elintézhessük. Kolozsvárt, 1881. aprilis 27-én.

a kiadó hivatal nevében:
Propper Ferencz,
tan.-testületi pénztárnok.